# HARPUTLU İSHAK EFENDİ'NİN ŞEMSÜ'L-HAKİKASI ÖZELİNDE HZ. MUHAMMED'İN İNCİLDE MÜJDELENMESİ

**Yrd. Doç. Dr. Hakan ÖZTÜRK**[*]

## GİRİŞ

Tarihi süreçte Hz. Peygamber'in doğumundan önce müjdelenip müjdelenmediği ile alakalı tartışmalara sıkça rastlanmaktadır. Bu tartışmalardaki müjdelemeyi üç gruba ayırabiliriz. Birincisi, rüyada müjde,[1] ikincisi; kişiler (kâhinler vs.) tarafından müjdelenmesi; üçüncüsü; Yazılı metinlerde (kutsal kitaplar vs.) müjde. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in İncil'de müjdelenmesi, Harputlu İshak Efendi'nin Şemsü'l-Hakika isimli eseri özelinde değerlendirilir. Çalışmada Melek Çalışır tarafından yapılan Şemsü'l-Hakika'nın sadeleştirilmiş şeklinden de yararlanılmıştır.[2]

Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'de yer alan Saf Suresinin şu ayetini; *"Meryem oğlu İsa: "Ey İsrailoğulları! Doğrusu ben, benden önce gelmiş olan Tevrat'ı doğrulayan, benden sonra gelecek ve adı Ahmet olacak bir peygamberi müjdeleyen, Allah'ın size gönderilmiş bir peygamberiyim" demişti. Ama o elçi, kendilerine belgelerle geldiği zaman: "Bu, apaçık bir sihirdir" demişlerdi."*[3] delil göstererek Hz. Muhammed'in Kutsal Kitaplarda müjdelenmiş olduğunu belirtirler.

Bu sebeple Müslümanlar gerek Tevrat gerekse İncil'deki pek çok pasajı Hz. Peygambere yorumlayarak Hz. Muhammed'in risaletinden önce kutsal kitaplarda müjdelendiğini ortaya koymaya çalışmışlardır. Şemsü'l-Hakika'da da Harputlu İshak Efendi bu konu ile alakalı değerlendirmelerde bulunmuştur. İshak Efendi, eserini kaleme alırken öncelikle Hristiyan bir papazın İslam ve Hz. Muhammed ile alakalı sorularına ve değerlendirmelerine yer vermiştir.

---

[*] Fırat Ün. İlahiyat Fakültesi, İslâm Tarihi Anabilim Dalı (hakanozturk15@hotmail.com; hozturk@firat.edu.tr)

[1] Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakan Öztürk, "Rüya Motifinin Siyer Yazıcılığındaki Yeri: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Doğumundan önce müjdelenmesi Örneği", Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 18-1, Elazığ, 2013, s. 133-155, Sıddık Ünalan, "Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Müjdeleyen Kişilerin İstismarına Bir Örnek 'Kur'an Ehl-i Kitab'ın Eseri mi'", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, V, Elazığ, 2000, s. 505-515; Celil Kiraz, "Hz. Muhammed (sav)'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşîrât)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, Bursa, 2001, s. 231-260; Ahmed Midhat Efendi, *Beşâir, Sıdku Nübüvvet-i Muhammediye*, İstanbul, 1317, s. 353-438; Remzi Kaya, İlahi Kitaplarda Hz. Muhammed, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 6, Bursa, 1994, s. 221-239; Abdulahad Dâvud, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (a.s.)* Çev. Nusret Çam, İzmir, 1988; U. Ali, Vidyarthi, A.H., *Doğu Kutsal Metinlerinde Hz. Muhammed*, Çev. Kemal Karataş, 1997.

[2] Melek Çalışır, *Şemsü'l-Hakika'nın Sadeleştirilmesi ve İzharû'l-Hakk ve Telbîsü İblis'le Mukayesesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

[3] Saf Suresi, 61/6.

Daha sonra kendi açıklamalarını yapmıştır. Bu çalışmada öncelikle İncil'de Hz. Muhammed'in müjdelenip müjdelenmediği ile alakalı papaz efendinin sorularına yer verildikten sonra Harputlu İshak Efendi'nin cevap ve değerlendirmelerine yer verilecektir.

**Papaz Efendi'nin İncilde "Faraklit" lafzı ile alakalı değerlendirmeleri**

Papaz Efendi kitabını tanıtırken, "Bu bölüm beş kısımdır. Birinci kısım, Hz. Muhammed'in peygamberliğinin haberi, Eski ve Yeni Ahit kitaplarında kayıtlıdır diyenlerin iddiasını tahkik ve teşhis etmektir. Kur'an'ın kapsamına göre Muhammed'in Allah tarafından gelişinin delillerinden biri şudur *ki; İncil'de Mesih onun gelmesi hususunda haber vermiştir. Nitekim Kur'an'da yazılıdır ki; "Benden sonra gelecek Ahmed adında bir peygamberi de müjdeleyici olarak geldim."* Bir kimse İncil'i başından sonuna kadar incelemiş olsa Mesih'in herhangi bir sayfada böyle bir söz söylediğini bulamaz. Yani İncil'in hiçbir yerinde *Ahmed* veya *Muhammed* lafzı göremez veyahut Kur'an'ın bu ayetine uygun olan bir ayet bulamaz." demektedir.[4]

Yine Papaz Efendi, İncil'deki şu pasajları vererek, Mesih havariler'e buyurmuş ki, *"Ben de Babaya yalvaracağım. O size başka bir tesellici, hakikat Ruhunu verecekti; ta ki daima sizinle beraber olsun. Onu dünya kabul edeme, çünkü onu görmez ve bilmez; siz onu bilirsiniz, çünkü yanınızda duruyor ve içinizde olacaktır. Fakat benim ismimle Babanın göndereceği Tesellici, Ruhü'l-Kudüs, o size her şeyi hatırınıza getirecektir."*[5]

*"Ve o geldiği zaman, günah için, salah için, ve hüküm için dünyayı ilzam edecektir. Günah için çünkü bana iman etmezler. Salah için, çünkü Babama gidiyorum ve artık beni görmezsiniz; ve hüküm için çünkü bu dünyanın reisine hükmedilmiştir. Size söyleyecek daha çok şeylerim var, fakat şimdi dayanamazsınız. Fakat o, hakikat ruhu gelince size her hakikate yol gösterecek, zira kendiliğinden söylemeyecektir. Fakat her ne işitirse söyleyecek ve gelecek şeyleri size bildirecektir. O beni taziz edecektir, çünkü benimkinden alacak ve size bildirecektir. Babanın her nesi varsa benimdir. Bunun için 'Benimkinden alacak ve size bildirecektir' dedim."*[6] aşağıdaki değerlendirmeleri yapmıştır.[7]

Şimdi bu iki yerde teselli vericiden kasıt Ruhu'l Kudüs'tür. Müslümanlar, Muhammed'dir derler ama bundan sakınmalıdırlar. *Faraklit*, yunan lafzıdır ki; tercümesi imdad edici ve teselli vericidir. Onlar Muhammed ve Ahmet'tir derler.

Bazı Müslümanlar itiraz edip *Ruhu'l Kudüs* havarilerden önce geçmişteki bazı peygamberlere de verilmişti, dolayısıyla dünyada Ruhu'l Kudüs mevcuttu

---

[4] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*,Takvimhâne-i Amire Matbaası, İstanbul, 1862, s. 159.

[5] *Kitabu'l-Mukaddes*, Yuhanna, 14/16-17,26.

[6] *Kitabu'l-Mukaddes*, Yuhanna, 16/8-15.

[7] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 172-173.

derler. Hâlbuki Mesih, zikredilen sözlerde *faraklit* benden sonra gelecektir demiştir. Bir de asıl Mesih'te Ruhu'l Kudüs kadim değildir. Mekân ve zaman ona nasıl nispet edilebilir? Yani nasıl denilebilir ki; O gelecektir. Ayrıca Mesih benim için şahadet edecektir. Nitekim havarilere de siz şahadet edeceksiniz demiştir. Yine bu *faraklit* geldiği zaman dünya ehlini günah ile doğruluk ve insafla dolduracaktır buyurmuştur. Ruhu'l Kudüs ise iman ehline nazil olacaktır. Şimdi bunlardan anlaşıldı ki; *faraklit* başkadır, *Ruhu'l Kudüs* başkadır. Ruhu'l Kudüs havarilere hulûl eden ruhtur. Faraklitten kasıt Muhammed'dir ki; onun gelmesi Mesih'ten sonra gerçekleşti. Bunun cevabı şöyledir; öncelikle Mesih kendisi Farklit'i, *Ruhu'l Kudüs* ve *doğruluk ruhu* olarak tefsir etmiştir. Yani havarilere o gelip size öğretecektir, o gelmedikçe size ulaşılmadıkça ayrılmaz demiştir. Bundan Ruhu'l Kudüs'ün bir olup iki olmadığı sabit olmuş oldu. İkinci olarak Ruhu'l Kudüs Mesih'in göğe yükselişinden on gün sonra havarilere indi. Ondan önce de daha önce gelen peygamberlere ve havarilere verilmişti. Lakin bu nüzulden kasıt özel bir nüzuldür ki; en üstün nüzul demektir. Diğer peygamberlere öyle nazil olmamıştı. Görmez misin ki; havarilerin peygamberliği diğer peygamberlerden daha yüce ve üstün derecedeydi. Üçüncü olarak Ruhu'l Kudüs'ün dünya ehline ve imansız kimselere nazil olmadığı ortadadır.[8]

Peygamberlere ve iman ehline nazil olduğu gibi belki insan kalbine mücerred bir tesiri görülebilir. Kısacası Ruhu'l Kudüs'ün tesiri başka, peygamber ve havarilere nuzulü başkadır. Üçüncü sözün *İncil*'den olduğunu rivayet ederler. *Yuhanna* 4. bölümde zikredilen 3. sözde demiştir ki; *"Ben artık sizinle söyleşmem. Zira bu dünyanın sultanı geliyor. Bende onun bir nesnesi yoktur"*. Şimdi burada sultandan kasıt *Şeytan*'dır. Nitekim İncil'in diğer ayetlerinden de anlaşılır. Dördüncü söz, *Markos* 1. bölümde yer alan 7. sözdür. Orada *"Ve vazederek diyordu: Benden sonra benden daha kudretlisi geliyor, eğilip onun çarıklarının bağını çözmeye ben layık değilim."*[9] demiştir. Burada bu sözün sahibi Mesih değildir. Belki bu *Hz. Yahya*'nın sözüdür ki; Mesih hakkında söylemiştir. Yine Müslümanlardan bazıları düşündüklerini ispat için burada zikrettiğim ayetlerden başka diğer ayetleri de Eski ve Yeni Ahit kitaplarından çıkarıp kitaplarına kaydetmişlerdir. Onlardan bazıları Tevrat'ta ve İncil'de yoktur. Bazıları varsa da Mesih'e aittir. Bazılarının da manaları başka türlüdür ama onların hepsini Hz. Muhammed'e nispet ederler.

**Harputlu İshak Efendi'nin Değerlendirmeleri**

Harputlu İshak Efendi yukarıdaki iddiayı şu şekilde cevaplar: İncilde zikredilenin aynen Ahmet ismi ile yer aldığını Ehl-i İslam iddia etmeyip Ahmet ismi Arapça bir lafız olup İbrani lisanı üzere nazil olan İncil'de bu Ahmet lafzını ifade eden kelimenin "faraklit" olduğu bildirilmiştir. Mesih de bu faraklit

[8] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 173.
[9] *Kitabu'l-Mukaddes*, Markos, 1/7.

lafzıyla ahir zaman peygamberini İncil'de birkaç yerde müjdeledi ki, kesinlikle inkâr olunamaz. Sizin atalarınızdan bu faraklit lafzı müteşabihattan olduğunu söyleyenler olduğu gibi bir kısmı bunun manasını kimse bilemez demiştir. Çoğunun kavimleri yanıltması, bazılarının da teselli verici ve imdada yetişici manasındadır demesiyle Ruhu'l-kudüs ve doğruluk ruhundan ibarettir diyerek ahir zaman peygamberinin ismi olan faraklit lafzı şerifinin manasını böyle tahrif ederek haktan yüz çevirmişlerdir. Ahmet lafzının İncil'de olup sizin başka bir mana ile yorumlayarak lafzını gizlemiş olmanız da mümkündür. Bu ihtimale yakın olarak faraklit lafzı eski İncillerde sabit olup siz de bunu itiraf ediyorken; yeni İncillerin hiçbirisinde faraklit lafzının bulunmayıp, belki tahrif edilmiş manası olan ruh lafzını yerine koyarak o lafzı gizlemiş olmanız buna delil ve yeterli bir şahittir.

Yüce Allah'ın izniyle bilinmelidir ki; Hz. Muhammed (s.a.v.) Efendimizin ismi şerifleri İncil'de faraklit ve hak ruhu lafzıyla yer almıştır. Fakat İseviler faraklit isminde ve manasında ihtilaf edip üç taife üç ayrı görüş beyan etmiştir.

Birinci taife *"hamid"*'den alınmış fazlasıyla hamdolunmuş ve fazlasıyla hamdedici manasındadır dediler. Delilleri şudur: Hz. Yuşa (a.s.) buyurmuş ki, *"Bir kimse bir iyilik yaparsa onun için faraklit daha iyi olur"*. Tevrat müfessirleri burada "iyi farakliti" "iyi hamd" ile tefsir etmişlerdir. Bu taifenin sözlerine göre faraklit Arap lisanı üzere Ahmet demektir ki, hamd etmekten alınmıştır, ya hamd edici yahut fazlasıyla hamdolunmuş manasındadır.

İkinci taife de bu *faraklit* Süryanicedir, halis kimse manasındadır dediler. Şimdi bu ikinci söz iki yönüyle geçersizdir. Birinci yönü Hz. İsa, İbranî idi. İbrani lisanı üzere konuşur, Yunan lisanı üzere konuşmazdı. İkinci olarak İseviler Mesih (a.s.)'ın kendisine muhlis (halis kimse; dostluğu, samimiliği ve hali içten, gönülden olan) derlerdi. Çünkü *İncil*'in rivayetine göre; *"Ben alemi muhlis etmeğe geldim."* demiştir. Namazlarında da bize bir muhlis doğdu derler.[10] Bundan ikinci mananın hiçbir şekilde mümkün olmadığı görülmüştür.

Üçüncü taife *faraklit* lafzı Süryanice veya Yunanca'dır derler. Muiz (izzet ve ikram sahibi; Allah) manasındadır. Bu sözün de geçersizliği ortadadır ki, Mesih İbranice konuşurdu. Yunanca ve Süryanice konuşmazdı. Bu itiraz eden kişi de faraklit lafzı Yunancadır, teselli verici manasındadır demiştir. Bu mana ise önceki manalarından çok daha çirkin ve geçersiz bir sözdür. Çünkü bu faraklit keyfiyeti Nasara'nın yolunun usulünden olan şeyleri kavminin anlamadığı diğer diller üzere yani Yunanca lafızlarla söylemiş olma ihtimali vardır. Doğrusu kendisinin en büyük müjdelemesini birkaç yerde kavminin anlamadığı Yunanca lisanı üzere söylemesini akıl kabul etmez.

Faraklit ile ilgili ayetler dört İncil'de sadece Yuhanna'nın İncil'inde olup onu da türlü türlü manalarıyla tahrif etmiş oldukları halde yazılmış olup diğer üç İncil'de bu faraklit'e dair bir şey yazmadıkları gösterir ki, bu keyfiyet Hz.

[10] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 74.

İsa'dan büyük bir peygamber-i azimü'ş-şan'ın müjdelemesi olup yoksa dinlerin usulünden olan Ruhu'l Kudüs keyfiyeti değildir." "Zira eğer Ruhu'l Kudüs'ten kastedilen bu olsaydı üç İncil'de de bunu açıkça beyan ederlerdi. Hâlbuki üç İncil, Yuhanna'nın İncil'inden uzun yıllar önce telif olunmuştu. Ruhu'l Kudüs'ün ulûhiyetine iman Hıristiyanlığın şartlarından olmakla Yuhanna İncili telif olunmazdan önce üç İncil ile amel ederek otuz altı sene zarfında yani Yuhanna İncil i telif oluncaya kadar vefat etmiş olanlar imansız olmuş olurlar.

Şimdi Yuhanna'nın bu kelamının manasında olan çeşitli tahrifatlar şu şekildedir: Bazıları bu faraklit havarilere nazil olan bir ruhtur dediler ki, bu itiraz eden kişi de bu düşüncededir. Bazıları büyü ateştendir, cehenneme götürür dediler ki, öğrencilerine nazil olup onun sebebiyle bazı ilginç hadiseler onlardan sadır oldu. Bazıları faraklitten kastın Mesih'in kendisi olduğunu zannederler. Çarmıha gerilişinden kırk gün sonra geldi derler. Bazıları manası müteşabihattandır, yani ne olduğu bilinmemektedir derler. Bu sözlerin her birinin geçersizliği güçlü delillerle sabit ise de burada onları aktarmayı gereksiz bularak iptali asıl maksadımız olan şu itiraz edenin hatalı sözü üzerinde duracağız.

Öncelikle şu yönüyle geçersizliği ortadadır ki; Ruhu'l Kudüs'ün peygamberlere ve salihlere Mesih'ten önce ve sonra nazil olduğu hem İncil'de hem Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde açıktır. *Kur'an-ı Kerim*'de Hak Teala buyurdu ki;[11]

*"Allah'a ve ahiret gününe inanan bir toplumun-babaları, oğulları, kardeşleri, yahut akrabaları da olsa- Allah'a ve Resûlüne düşman olanlarla dostluk ettiğini göremezsin. İşte onların kalbine Allah, iman yazmış ve katından bir* ruh *ile onları desteklemiştir.* "[12] Fahr-i Kainat (s.a.v.) efendimiz de Hasan b. Sabit (r.a.) hakkında buyurdu ki; *"Allahım! Onu ruhu'l-Kudüs ile destekle."*[13] ve hiçbir kimse bu ruhu faraklit ile isimlendirmedi. Buradan faraklit'in ruhun dışında bir şey olduğu anlaşıldı. Bu ruh ile daima peygamberler ve salihler desteklenir. Mesih'in müjdelediğinin kendisinden sonra gelecek bir Peygamber-i Azimü'ş-Şan (şanı yüce bir peygamber) olduğunu ayet açıkça ortaya koyar. Ayrıca Hz. İsa faraklit'i birkaç sıfatla tanımladı ki, o sıfatların hiç birisinin ruh manasıyla alakası olmayıp ancak kendinden sonra gelecek bir Peygamber-i Zîşan'a uygun olacağı açıkça bilinen şeylerdendir.

Öncelikle bu faraklit'in sıfatları hakkında *Yuhanna* 15.bölüm, 26. ve 27.ayetlerde buyurmuş ki; *"O geldiği zaman benim için şahadet eyleyecek, siz de şahadet ediniz. Çünkü siz başlangıçtan beri benimlesiniz."* Şimdi bu sözden faraklit'in de havariler gibi insan nevinden olduğu anlaşılır. Çünkü o da, siz de şahadet edesiniz dedi. İkinci olarak Mesih; *"Babadan faraklit'i size gönderme-*

[11] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 75.
[12] *Mücadele Sûresi*, 58/22.
[13] Buhari, *Muhtasar Sahilu'l-İmam Buharî***,** Riyad, 2002, Salat, 68.

*sini isterim. O size gelecek ve sonsuza dek baki kalacaktır."* demiştir. Bu sözde *"göndermesi"* lafzı, faraklit'in Hz. İsa zamanında olmayıp sonra geleceğine işaret eder. Size gelecek sonsuza dek baki kalacak lafzı, bunun yalnız havarilere değil bütün ümmetine hitap olduğuna işarettir. Zira havariler ebedi olarak baki kalmadılar ki, faraklit onlar ile beraber ebedi kalsın. Şimdi bundan da anlaşıldı ki, farklit'ten kasıt Hz. İsa'dan sonra gelecek Hz. Muhammed (a.s.)'dır. Baki kalacaktan kasıt Hz. Fahr-i Kainat Efendimizin Şeriat-ı Mutahhiresi'dir ki, diğer peygamberlerin şeraiti gibi ölmeyip sonsuza dek hükmü devam edecektir. Üçüncü olarak, Mesih (a.s.) faraklit'i şöyle açıklamış ki; *"Yanınızda dururken size bu şeyleri söyledim. Fakat benim ismimle Babanın göndereceği tesellici, Ruhü'l-Kudüs, o size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırınıza getirecektir. Size selamet bırakıyorum; benim selametimi size veriyorum, ben size dünyanın verdiği gibi vermiyorum. Yüreğiniz sıkılmasın ve korkmasın. Size: giderim ve size gelirim, dediğimi işittiniz. Eğer beni sevseydiniz, Babaya gittiğim için sevinirdiniz, çünkü Baba benden büyüktür"*[14] Ey itiraz eden kişi bu sıfatlar batıl iddianız üzere bazı insanların kalbinde olan manevi hale (emr-i manevi) nasıl bağlanabilir?[15]

Kimse onu görmez ve sesini işitmez. Belki bir şahsa bağlanır ki, insan onu görür ve sesini işitir. Mesih'e şahadet eder. Her şeyi öğretir ve kendinden konuşmaz yalnız Allah-ü Teala'dan vahyedileni söyler. Bu sıfatlarla vasıflanmış olan ancak bir insan-ı azimü'l kadir (güçlü üstün bir insan), beşer ve rasûldur ki, rütbesi Mesih'ten daha yüksek olur. Çünkü Mesih kendisi ikrar etti ki, benim güç yetiremediğim şeye o güç yetirir. Mesih'in öğretmediği şeyi öğretir. Allah'tan getirdiği her bir şeyi haber verir. Allah'a yaraşır olan her şeyi haber verir. Nitekim Mesih demiştir ki; *"Benim için çok söz var ama siz ona güç yetiremezsiniz. Hak ruhu geldiği zaman o sizi hak olan her şeye ulaştırır. Çünkü o kendinden konuşmaz ancak bütün işittiklerini söyler ve Allah'tan getirdiği her şeyi haber verir. Baba için olanın hepsini tarif eder"*. Bu sıfatların ancak Muhammed (a.s.) için uygun olduğundan hiçbir akıl sahibi şüphe etmez.

Zira Allah-û Teala'nın bütün sıfatları, melekleri, melekler alemi ve evliyasına cennetteki vaatleri ve düşmanlarına cehennem ateşi vaadinden öyle ayrıntılı haberler verdi ki, insanların çoğunun zayıf aklı tahammül edemeyerek hayrette kalır. Bu tafsilat ne İncil'de ne de Tevrat'ta vardır. Zira İncil'de cennet ve cehennem zikrolunduysa da nimet ve azabın tafsilatı açıklanmamıştır. İlahi sıfatlara dair İncil'de beş-on sıfat beyan olunduysa da Kur'an'da doksan dokuz sıfat, peygamberin hadislerinde de bir hayli sıfat beyan olundu.

Aynı şekilde Hz. Muhammed (s.a.v.) Hz. Mesih'in müjdelemesi gibi hepsini bütünüyle Hakk'a ulaştırıp Hak Teala onunla dinini kemale erdirip nimetini tamamladı. Kendinden sonra başka bir peygambere bir yer kalmayıp peygamberlerin sonuncusu olarak kaldı. Hz. Mesih'in getirdiği her bir şeyi o

[14] *Kitabu'l-Mukaddes*, Yuhanna, 14/25-28.
[15] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 176.

*faraklit* haber verir diye buyurduğunu tasdik edecek yönde ileriki zamanda olacak şeyleri öyle bir şekilde haber verdi ki, peygamberlerin hiç birisinden bu çeşit şeyler sadır olmamıştır. Nerede kaldı ki, havarilerin kalbine inen manevi hal olan ruhtan sadır olsun. Yine Hz. İsa buyurmuştur ki*; "Baba için olanın hepsini size tarif eder".* Bu sözünde de doğrulukla şahadet etti ki, Hz. Muhammed (a.s.) insanlara öyle bir şekilde öğretti ki, Allah-ü Teâla'nın gerek isimlerine gerek sıfatlarına ve gerek meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine bağlanacak hiçbir türlü noksanlık şüphesi olmayacak şekilde hepsini açıkladı. Haşa ve haşa sizin havarilere geçersiz bir iddiada bulunduğunuz gibi[16] Cenab-ı Hakk'a yarattığı kulu ortak kılarak Enbiya-ı İzam'a türlü türlü noksanlıklar isnat ederek Allah için olan şeyleri beyan etmesinin bundan ibaret olması nasıl mümkün olabilir?

Yine Mesih babamın göndereceği *faraklit* bana şahadet eder, demiştir. Bunu doğrulayıcı olarak Hz. Muhammed (a.s.) da Mesih (a.s.)'ı bütün noksanlık ve kurslardan uzak kılarak nice ayet-i kerimeler ile şahadet eyledi ki, Kur'an-ı Kerim'i dikkatlice okuyanlar tarafından bilinmektedir.

Yine Mesih âlemi hatalarından dolayı azarlar diye haber vermiştir. Bu sıfatı havarilerin kalbi ile kaim olan ruh dediğin manevi hale yorumlamak imkânsızdır. Çünkü havariler Mesih gitmezden önce iman edip şahadet etmişlerdi. Ne sebeple Mesih, o bana şahadet eder ve iman ile vasiyet eder, der. Acaba havariler Mesih gitmezden önce mü'min ve şahit değil miydiler? Bütün insanları tüm hatalardan dolayı azarlayan Hz. Muhammed (s.a.v.)'den başka kim vardır? Zira tebliği önceki peygamberler gibi emir ve yasaklamayla sınırlamayıp küfür, fısk ve isyan hataları üzerine nice Kur'an ayetleriyle tehdit edip azarladığıyla ilgili ifadeler, İncil ve Tevrat'ta oradakinin yüzde biri kadar bulunmaz. Nitekim Kur'an-ı Kerim ve peygamberin hadislerini mütalaa edenlerce bilinmektedir.

Yine Mesih o kendinden konuşmaz, Allah'tan işittiğini konuşur diye haber vermiştir. Mesih'in bu şahadetini doğrular şekilde Allah-ü Teâla Hz. peygamber hakkında buyurdu ki; *"O, kendiliğinden konuşmamaktadır. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir."*[17] Bu konuşma vasıflarının insana mahsus olup havarilerin kalbinde olan ruhta olmadığı apaçık ortadadır ve bu vasıf Hz. Muhammed (s.)'a mahsustur. Çünkü siz Hz. İsa'nın Hz. Yahya'dan bir hayli zaman, ilim öğrendiğini kabul edersiniz. Bu surette Hz. İsa Tevrat'ı biliyor olup İncil kendisine has bir vahiy olarak indi. Tevrat'ta öğrendiğini bütün İsrailoğulları ile paylaştı. Hz. Muhammed (a.s.) kimseden bir harf bile öğrenmeyip mübarek sözlerinin hepsinin vahy-i ilahi ve ilham-ı rabbani olduğu ayet-i kerime ile sabit olduğu gibi Hz. İsa da geçen ayetle şahadet etti. Hz. İsa *faraklitin* kendisi hakkında şahadet edeceğini buyurmuştur. Bu şahadetin

[16] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 177.
[17] *Necm Sûresi*, 53/3-4.

vasfının ancak bir insanın şahadeti için olumlu olabileceği bilinir ki, bütün insanlar işitebilsin yoksa birkaç kişinin kalplerinde olan manaya yorumlamak nasıl sahih olabilir? Bu Mesih'in sözünü doğrulayan Hz. Muhammed (a.s.) Mesih hakkında öyle bir şahadet etti ki, bütün yeryüzü halkı şahadetini işitip Mesih'i tasdik ettiğini bildiler.[18]

Yani Yahudi taifesinin Mesih'e isnat ettikleri iftiradan şu *"Meryem oğlu İsa Mesih, ancak Allah'ın resulüdür, (o) Allah'ın, Meryem'e ulaştırdığı «kün: Ol» kelimesi(nin eseri)dir, O'ndan bir ruhtur."*[19] ayet-i kerimeyle tenzih ve Hıristiyanların onun çarmıha gerilişi hakkında isnat ettikleri hakaret, rezalet ve aşırı muhabbetlerinden dolayı Allah'a onu ortak etmelerinden de işte bu *"... Oysa onu öldürmediler ve asmadılar, fakat onlara öyle göründü..."*[20] ayet-i kerimesiyle onu bu durumdan uzak kılarak Allah'ın kulu ve resulüdür demiştir. Şimdi bu tafsilattan anlaşıldı ki, *faraklit* İbranice'de lafzen Ahmed ismini ifade etmekle bu ayetin Hz. Muhammed (a.s.)'ı müjdelediği açıktır.

Öncelikle Hz. İsa *farkliti* Ruhu'l Kudüs ile tefsir etmiş demişsin. Bu da birkaç yönüyle batıldır. Öncelikle Hz. İsa kendi İbrani iken birkaç yerde böyle İbrani lafzı söyleyip de tefsire niçin muhtaç olsun. Belki bu onun sözlerinin dışındadır, tefsire ihtiyaç yoktur.

İkinci olarak eğer *farakliti* Hz. İsa, Rûhu'l Kudüs ile tefsir etmiş olsaydı Matta, Luka ve Markos, İncillerini beş-on belki yirmi yıl önce te'lif etmiş iken İncillerinde ve Yuhanna İncilinde bu *faraklit* ile olan müjdelemeyi üç İncil de gizleyip saklar mıydı? Zira Rûhu'l Kudüs'ü sizin tarafınızdan Allah olarak kabul edilmesi farz iken ve Hz. İsa'nın ümmeti hakkındaki en büyük müjdelerinden olduğu halde saklayıp gizlemesi nasıl mümkün olur. Çünkü bu Rûhu'l Kudüs keyfiyeti Yuhanna'dan önce olan üç İncilin beyanına göre (o kimselerin) imanları noksan olmuş olur. Buradan anlaşıldı ki bu faraklit bir peygamberi zişanı müjdelediği için bunlar gizleyip otuz-kırk yıldan sonra Yuhanna kötü bir tefsirle tefsir ederek İncilde yazmaya cesaret eyledi.

Üçüncü olarak size öğretecektir şeklindeki hitabı bizzat havarilere ise de doğal olarak bütün insanlığı kastetmiştir. Çünkü bunu destekleyerek Hz. İsa sonsuza dek sizinle kalacaktır demiştir. Havarilerin Hz. İsa'dan birkaç sene sonra vefat ettiği bilinir. Dördüncü olarak Mesih tarafından bile faraklitin hak ruhu ile tefsir olunmuş olduğu kabul edilse de 'o ruh'dan kasıt Hz. Muhammed (s.a.v)'dir. Hz. Cibril'e Rûhu'l Kudüs ve Rûhu'l Emin ismi verildiği gibi Enbiya-ı İzam'a da hak ruhu ve Rûhu'l Kudüs denilmesi yaygındır.[21]

Hatta bizim aramızda 'ehlullah'a mukaddes ruhlar diye isim verirler. Beşinci olarak Rûhu'l Kudüs gelinceye kadar Yeruşelim'den ayrılmayın deyişi de

[18] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 178.
[19] *Nisa Sûresi*, 4/171.
[20] *Nisa Sûresi*, 4/157.
[21] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 179.

eğer muharrifattan değilse sizin kıbleniz ve yöneldiğiniz taraf Yeruşelim olup o geldikten sonra Beytü'l-Mukaddes'in kıble oluşu değişip Kabe-i Mükerreme'ye döndürülmesini ima ve işaret etmiştir.

İkinci cevabında demişsin ki gerçi Rûhu'l Kudüs bütün peygamberlere nazil olmuş ise de havarilere inişi en üstün şekildedir. Çünkü bunların peygamberliği diğer peygamberlerden daha üstün mertebedeydi. Bu cevabın geçersizliği de birkaç yönden kesindir. Öncelikle bunların resul olması şöyle dursun nebi olduğu da kimse tarafından bilinmemektedir. Zira resul nebiden çok daha üstündür. Çünkü resulün özel bir kitap ve şeraiti olması gerekir onlar ise Hz. İsa'nın şeraitini açıklayıp halkı onun dinine davet ederlerdi.

İkinci olarak onlar diğer resullerden daha üstün mertebededir deyişinde batıldır. Çünkü bir peygambere tabi olan ulemasını, şeriat sahibi olan Hz. Musa'dan daha üstündür demek nasıl mümkün olur?

Üçüncü olarak risaletini kabul ettiğin Petrus, bir horoz ötünceye kadar Hz İsa'yı üç kere inkâr edip İsharputi Yahuda, Yahudilerden otuz kuruş alıp Hz. İsa'yı Yahudilere teslim etmesini itiraf etmişken bu zatları Hz. İbrahim ve Hz. Musa gibi ulu'l-azim peygamberlerden daha efdal kabul etmek nasıl bir cehalettir? Cahilin zulmünden Allah'a sığınırız.

Üçüncü cevabında demişsin ki, Ruhu'l-Kudüs dünya ehline ve imansızlara nazil olmaz. Nitekim peygamberlere ve iman ehline nazil oldu. Bunun insan kalbinde mücerred bir tesiri görülür. Dolayısıyla Ruhu'l-Kudüs'ün tesiri başka, peygamber ve havarilere nüzulü başkadır. Bu cevabın da gayet kusurlu bir sözdür. Böyle kusurlu bir sözü söylemeye seni zorlayan daha önce Ruhu'l-Kudüs'ün tesirinin insan kalbinde sabit olmuş bazı zorunluluklardan dolayı oluşunu kabul edişindir. Şimdi Ruhu'l-Kudüs'ün Hz. İsa'dan sonra nüzulüne kanaat ettiğinden tesir ile nüzulü birbirinden ayırdın. Ruhu'l-Kudüs hiçbir şekilde nüzul ve yükselişi (iniş ve çıkışı) kabul etmez. O manevi bir haldir ki, her zaman âlemde mevcut peygamberler ve salihlerin kalbinde tesiri yüksek derecede olup fasık ve isyan içindeki kimselerin kalbinde tesiri ender görülür, belki de hiç yoktur.

Üçüncü sözde bu dünyanın reisinden maksat şeytandır diye öğrencilerinin yaptıklarından ve diğer yerlerden açıklama getirmişsin. Öncelikle burada dünyanın sultanı demişsin. Halbuki eski İnciller'de âlemin sultanı denilmiştir. Bu âlem Allah'tan başka bütün yaratılanların ismidir.[22]

Şeytan nasıl bütün âlemin sultanı olabilir ki, bu âleme bütün peygamberler ve Hz. İsa'da dâhildir. Şeytan nasıl bu kadar peygamberin reisi ve sultanı olabilir? İkincisi bu manaya şahit olarak getirdiğin ayetlerin hepsinde bu ayet gibi âlemin veyahut dünyanın reisi ve sultanı lafzı yoktur. Belki bazısında heva

[22] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika,* s. 180.

ve hevesin reisi ve kötülerin reisi, bazısında günahın reisi diyerek tanımlanmıştır.

Üçüncüsü şeytan daima âlemde mevcuttur, gelir veya gelecek demek nasıl mümkün olur? Dördüncüsü *Markos*'tan rivayet olunan sözden sonra benden kuvvetli bir kimse gelir ki şeklinde devam eden ayetin Hz. İsa'nın sözü olduğunu biz de itiraf ederiz. Fakat Hz. Yahya, Hz. İsa'yı otuz yaşında iken vaftiz edip insanlara davet için gönderdi. Hz. Yahya, Hz. İsa'ya bildiklerini öğretti. Bu herkes tarafından itiraf edilirken Hz. İsa'ya benden sonra gelen denilmesi nasıl doğru olabilir? Yine demişsin ki, Müslümanlar bazı düşüncelerini ispat için bu ayetlerden başka eski ve yani ahit kitaplarından bazı ayetler çıkarmışlar ve o ayetlerden Hz. Muhammed'e işaret olunan ve olunmayanları daha önce açıklamıştık. Sonuç olarak ey iman eden kişi! Eğer Mesih, Hz. Muhammed'in gelmesi haberini açık olarak bildirmemiş olsaydı, doğrusu yüksek mertebesiyle münasebeti olmayacaktı. Çünkü ilahi kitaplarda ileride gelecek peygamberleri ve ulu'l-azimi beyan etmiştir. Aynı şekilde ileride olacak büyük hadiseleri de haber verir. Bu surette Muhammed (a.s.)'ın nübüvvetleri zamanında o hadise düzeldi. Diğer peygamberlerden daha çok inananların çoğalmasıyla elbette Mesih (a.s.) böyle rabbani hadiseleri açıklayacağında şüphe yoktur. Ancak sizin bu açıklanan ayetlerin tevile çalışmanız tam bir inattır.[23]

## DEĞERLENDİRME

Papaz efendi Tevrat ve incilde "*Ahmed*" lafzının geçmediğini iddia etmekte, İshak Efendi de cevaben Ahmed isminin lafzen değil İbranî lisanındaki karşılığının geçtiğini belirtmektedir. Kaynaklarda da bu şekilde değerlendirilir. Çünkü İncil'in İbranî dilinde aslı mevcut olmayıp Süryanice ve Yunanca çevirileri mevcuttur. İncil'in günümüzde elde mevcut en eski nüshaları da Yunanca'dır ve bundan dünya üzerinde sadece iki tane vardır. Birincisi *Sina Kodeksi*(331) ikincisi ise *Vatikan Kodeksi*'dir.(325)[24] Bir de yasaklanan Barnabas İncili vardır ki orada Hz. İsa kendisinin beklenen Mesih olmadığını, kendisinden sonra tüm peygamberlerin atası ve dünyaya gönderilecek bir Peygamber geleceğini ki Allah'ın İbrahim'e böyle vaat ettiğini, onun dinin Allah tarafından korunacak olmasının kendisine teselli verdiğini, tüm dünyaya rahmet ve selamet götüreceği[25] vb. pek çok ayet mevcuttur.

Harputlu İshak Efendi'nin "*faraklit*" lafzı ile ilgili değerlendirmelerde üzerinde durduğu asıl nokta kelimenin İbranice değil de "Süryanice" ve "Yunanca" olduğu ile ilgili iddialardır. Çünkü Hristiyanların elinde İznik konsülünden önce Aramice yazılmış herhangi bir İncil mevcut değildir. Hz. İsa ise tebliğini İbranice yapmış ve sosyal hayatta da Aramice konuşmuştur. İshak

[23] Harputi İshak Efendi, *Şemsü'l-Hakika*, s. 181.
[24] Ali Erbaş, *Hristiyanlık*, İstanbul, 2004, s. 86-87.
[25] Laura Ragg, *The Gospel of Barnabas*, London, 1907, Bölüm 17, s. 33; Bölüm 39, s. 89; Bölüm 97, s. 225, 227; Bölüm 82, s. 189,191.

Efendi, Hristiyanların Yuhanna İncilinde mevcut olan bu kelimeyi kendisinden önceki üç İncilde özellikle gizlediklerini söylemektedir. Yuhanna İncilinde de tahrife uğrayarak asıl anlamından saptırıldığını ve "Ruhu'l-Kudüs" olarak çevrildiğini belirtmektedir.

Müslüman yazarların bazıları İshak Efendinin bu görüşünü destekler mahiyette, Paraklit kelimesinin Yunanca İncildeki tam karşılığının Eudoxos ve Periclytos olup kiliselerin uydurdukları "Paraclate" olmadığı da belirtirler.[26]

İshak Efendi, "Paraklit" ile ilgili çeşitli tahribatların daha olduğunu belirtir. Bunları kısa maddelendirecek olursak:

* Paraklit'in havarilere inen bir ruh olduğu.

* Büyü ve ateşten olduğu, Mesih'in öğrencilerine nazil olduğu ve onlardan bazı ilginç hadiselerin sadır olduğu.

*Bazılarının da Paraklit'ten kastın Mesih'in kendisinin olduğu ve çarmıha gerilişinden kırk gün sonra geri geldiğini belirtirler.

* Bazıları manası müteşabihattandır, yani ne olduğu bilinmemektedir demektedirler.

İshak Efendi: Ruhu'l Kudüs'ün peygamberlere ve salihlere Mesih'ten önce ve sonra nazil olduğunun hem İncil 'de hem Kur'an-ı Kerim ve hadis-i şeriflerde açık olduğunu belirtir. Mücadele Suresinin 22. Ayetini ve Hz. Peygamber'in Hasan b. Sabit için duasını buna delil olarak nakleder.

Ayrıca Hz. İsa'nın Faraklit'i birkaç sıfatla tanımladığını, bu sıfatların hiç birisinin ruh manasıyla alakası olmadığını belirtir.

İshak Efendi, Faraklit'in de havariler gibi insan nevinden olduğunu[27], *"göndermesi"* lafzının, faraklit'in Hz. İsa zamanında olmayıp sonra geleceğine işaret ettiğini, sonsuza dek baki kalacak lafzı ile kastedilenin Hz. Peygamberin şeriatı olduğunu belirtir.

Kendinden konuşmaz ancak Allah'tan işittiğini söyler lafzı ile de Hz. Peygamberin kasdedildiğini "O, kendiliğinden konuşmamaktadır. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir." Ayeti ile delillendirir.

İshak Efendi, "Hz. İsa faraklit'in onun hakkında şahadet edeceğini buyurmuştur." Diyerek bu şahadetin vasfının ancak bir insanın şahadeti için olumlu olabileceğini böylelikle bütün insanlar işitebileceğini yoksa birkaç kişinin kalplerinde olan manaya yorumlamanın mümkün olmadığını belirtir.

Papaz efendi'nin "Hz. İsa farklit'i Ruhu'l Kudüs ile tefsir etmiş" sözüne karşılık İshak Efendi "Hz. İsa kendi İbrani iken birkaç yerde böyle İbrani lafzı söyleyip de tefsire niçin muhtaç olsun?" şeklinde bir soru sormuş ve şayet Hz.

[26] Abdulahad Davud, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed*, s. 189.
[27] Yuhanna, 15/26-27.

İsa böyle bir tefsir yapmış olsayda Matta, Luka ve Markos'un Yuhanna İncili'nde bu faraklit ile olan müjdelemeyi üç İncil de gizleyip saklar mıydı? diyerek Hz. İsa'nın bu tefsirini saklamanın iman açısından uygun olmadığını belirtir.

İshak Efendi "size öğretecektir" şeklindeki hitabın bizzat havarilere ise de doğal olarak bütün insanlığın kastedildiğini belirtir. "sonsuza dek sizinle kalacaktır" ifadesinin Hz. Muhammed'in şeraitine yorumlanması gerektiğini yoksa Havarilerin Hz. İsa'dan birkaç yıl sonra öldüklerini belirtir. Hristiyanlar da Hz. Muhammed'in 632 yılında öldüğünü iddia ederek "sonsuza dek sizinle kalacaktır" ibaresinin Hz. Peygamber için geçersiz olduğunu belirtirler.

İshak Efendi, Hz. Cibril'e Rûhu'l Kudüs ve Rûhu'l Emin ismi verildiği gibi Enbiya-ı İzam'a da hak ruhu ve Rûhu'l Kudüs denilmesinin yaygın bir kullanım olduğunu belirtir.

"Rûhu'l Kudüs gelinceye kadar Yeruşalim'den[28] ayrılmayın" ifadesi ile de eğer muharrifattan değilse sizin kıbleniz ve yöneldiğiniz taraf yeruşelim olup o geldikten sonra beytü'l-mukaddes'in kıble oluşu değişip kabe-i mükerreme'ye döndürülmesini ima ve işaret edilmiş olabileceğini belirtir.

İshak Efendi'nin bu değerlendirmesini Taberi'nin tefsirinde de bulabiliriz. Bakara suresinin 146. Ayetinin tefsirinde; "Ehl-i kitabın, oğullarını tanıdıkları gibi belli bir şeyi tanıdıktan zikredilmektedir. Katade, Rebi' b. Enes, Abdullah b. Abbas, Süddi, İbn-i Zeyd ve İbn-i Cüreyc'e güre ehl-i kitabın, oğullarını tanıdıkları gibi tanı-dıkları şeyden maksat, Beytullahil Haramın, Hz. İbrahimin ve Resulullahtan önce gelen diğer Peygamberlerin kıble olduğunu bilmeleridir. Yahudi ve Hıristi-yanlar, Mescid-i Haramın kıble olduğunu, kendilerine inen kitaplardan bilmele-rine rağmen onu gizlemişler, Yahudiler Kudüs'e doğru Hıristiyanlar da doğuya doğru yönelmişlerdir. Allah teala bu hususta Hz. Muhammed (s.a.v.)'i aydınlatıyor ve Yahudilerin, bile bile hakkı gizlediklerini beyan ediyor." Şeklinde bir değerlendirme getirmiştir.[29]

"Rûhu'l Kudüs bütün peygamberlere nazil olmuş ise de havarilere inişi en üstün şekildedir." Şeklindeki Papaz Efendi'nin görüşünü değerlendirirken Havarilerin ne resul ne de nebi olduğunun belli olduğunu, buna rağmen Allah'ın peygamberlerinden üstün tutmasının mümkün olmadığını belirtir.

Papazın "dünyanın reisinden maksat şeytandır" şeklindeki değerlendir-mesine ise "Şeytan nasıl bütün âlemin sultanı olabilir ki, bu aleme bütün peygamberler ve Hz. İsa'da dahildir. Şeytan nasıl bu kadar peygamberin reisi ve sultanı olabilir?" diyerek cevap vermektedir. Şeytanın heva ve hevesin reisi ve kötülerin reisi, bazısında günahın reisi diyerek tanımlandığını, Şeytan'ın daima

[28] M. A. M., "Jerusalem", *The Jewish Encyclopedia*, Newyork, Vol. VII, s. 118- 119.

[29] Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberî, *Taberî Tefsiri*, c. I, Çev. Kerim Aytekin, Karakaya, Hasan, İstanbul, 1996, s. 368.

alemde mevcut olduğunu, gelir veya gelecek demenin mümkün olmadığını ifade eder.

İshak Efendi'nin bu değerlendirmelerinden sonra kısaca olayın daha iyi anlaşılabilmesi için İslam literatüründe yansımasına bir göz atmak gerekirse; Müslümanlar için ilk ve en önemli yazılı kaynak Kur'an-ı Kerimdir.

Kur'an-ı Kerim'de *"Allah'ın peygamberlerden, 'Ben size kitap ve hikmet verdikten sonra, nezdinizdekileri tasdik eden bir peygamber geldiğinde ona mutlaka inanacak ve yardım edeceksiniz.' diye söz aldığı, 'Kabul ettiniz mi, ahdimi yüklendiniz mi?' dediğinde onların da 'Kabul ettik.' Cevabını verdiği, bunun üzerine Allah'ın da 'O halde şahit olun, ben de sizinle birlikte şahitlerdenim.' buyurduğu zamanı hatırla."*[30]

Elmalılı M. Hamdi Yazır bu ayetin tefsirini şu şekilde yapmaktadır: Allah, bütün Peygamberlerine kitap ve hikmet verirken, hepsinin böyle bir ahd-ü misakını almıştır. Bunlar arasında, seleften halefe, haleften selefe böyle mütekabil ve şehadeti ilahiyye tahtında mukarrer bir tasdik muahedesi vardır. Hepsi, kendilerini tasdik eden Muhammed Resulüllah'a iman ve yardım için Allah'a ikrar vermişlerdir. İlim ve şehadet-i hakkın hükmü budur.[31] Konuyla ilgili farklı yorumlar da mevcuttur. Bunlara göre; Yüce Allah'ın peygamberlerden birbirlerini tasdik edip doğrulamak, birbirlerine imanı emretmek üzere söz almıştır; Allah ilk misakı peygamberlerden, her birinin ötekinin getirdiğini tasdik etmesi üzere almıştır, Peygamberler söz alma buyruğunun yanındakilerden de söz alma şeklinde değerlendirilebileceği de ifade edilir. Hz. Ali ve İbn Abbas'a göre sözü geçen peygamber Hz. Muhammed'dir. Buna göre Yüce Allah bütün peygamberlerden Muhammed (sav)'a iman etmelerine, ona yetiştikleri takdirde yardımcı olacaklarına dair söz almış ve bu şekilde ümmetlerinden de söz almalarım emretmiştir.[32]

*"Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu (peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanırlar. Onlardan bir takımı, doğrusu bile bile hakkı gizlerler."*[33]

*"Kendilerine Kitap verdiklerimiz, onu (peygamberi) çocuklarını tanıdıkları gibi tanırlar; fakat kendilerine yazık ettiler, çünkü onlar inanmazlar."*[34]

Bu ayette 'seni tanırlar' değil de 'onu tanırlar' denmesinde iki nükte vardır: Birincisi, bu ayet, Allah tarafından gıyaben ve tarafsızca yapılan bir şahitliği ifade eder. İkincisi, Tevrat'ta, 'Hz. Musa'ya benzer bir peygamber' olarak tavsif edilmiş olduğu için, bu gelecek olan peygamber, öteden beri ehl-i kitap

[30] Ali İmran, 3/81.
[31] Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. II, İstanbul, s. 379-380.
[32] İbn Kesir, Ebu'l-Fida İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-'Azîm*, Beyrut, 1984, s. 377-378.
[33] Bakara, 2/146.
[34] En'am, 6/20.

tarafından 'o peygamber' diye anılırdı; o kadar iyi tanınıyordu. 'O' dedikleri zaman, gelecek olan peygamber anlaşılırdı.[35]

Hz. Ömer bu meseleyi Abdullah b. Selam'a sorunca o şöyle demiştir: "Ben onu, oğlumu bildiğimden daha iyi bilirim, tanırım. O Emîn (Allah), gökten, yerdeki Emîn'e (Hz. Muhammed'e) sıfatlarını indirdi; ben de onu tanıdım. Ama anasından doğan oğlum benden midir, bilemem."[36]

Yukarıdaki rivayette ismi geçen Abdullah b. Selam[37] ve Ka'bu'l-Ahbar gibi şahısların Tevrat'ta Hz. Peygamber hakkında bilgi verildiğini söyledikleri de ilk dönem kaynaklarda belirtilir.[38]

*"Bu dünyada ve ahirette bizim için güzel olanı yaz; biz Sana yöneldik" dedi. Allah: "Azabıma dilediğim kimseyi uğratırım, rahmetim her şeyi kaplamıştır; bunu Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, zekât verenlere, ayetlerimize inanıp, yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları, okuyup yazması olmayan peygambere uyanlara yazacağız. O peygamber, onlara, uygun olanı emreder ve fenalıktan meneder, temiz şeyleri helal, murdar şeyleri haram kılar, onların ağır yüklerini indirir, zor tekliflerini hafifletir. Bu peygambere inanan, hürmet eden, yardım eden, onunla gönderilen nura uyanlar yok mu? İşte onlar saadete erenlerdir" dedi."*[39]

Bu ayetler de Hz. Muhammed ile ilgili haberlerin Tevrat ve İncil'de bulunduğunu gösterir. Peygamber Efendimiz'in ümmî olduğu, Kur'an ve Sünnet'le sabittir. "Sen bundan önce ne bir yazı okur, ne de elinle yazı yazardın; öyle olsaydı, batıla uyanlar kuşku duyarlardı."[40] ayeti, peygamberimizin ümmî olduğunu ifade etmektedir.[41] Hudeybiye Antlaşması'nın metni yazılırken müşrikler, 'Muhammed Rasûlullah' ibaresine karşı çıkmışlardı. Hz. Ali, bu ibareyi silmekten çekinince Rasûlullah 'Bana göster, ben sileyim.' demiş; Hz. Ali yerini gösterince o da bunu silmiş ve yerine 'Muhammed b. Abdullah' yazdırmıştır.[42] Bu olay da peygamberimizin ümmî olduğunu, okuma-yazma

---

[35] Elmalılı Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, c. I, s. 531-532.

[36] İbn Kesir, s. 220; Ömer Nasuhi Bilmen, *Kur'an-ı Kerimin Türkçe Meâli Alisi ve Tefsiri***,** c. I, İstanbul, s. 141.

[37] İbn Nedîm'in Fihrist'inde bu kişinin diğer dinlerin kutsal kitapları ve onlar hakkında bilgi veren eserleri İbranîce, Yunanca ve Sâbiîce'den Arapça'ya tercüme ettiğini belirtmektedir. Bkz. İbnü'l-Nedîm, Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebû Yakub, *Kitabü'l-Fihrist***,** Beyrut, 1978, s. 34.

[38] İbn İshâk (151/768), Muhammed b. İshâk b. Yesâr, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyrut, 2004, s. 123.

[39] Araf, 7/156-157.

[40] Ankebut, 29/48.

[41] Ümmilik sıfatı ile ilgili ayrıntılı bilgi için Bkz. Cuma, 62/2; Bakara, 2/78; Âl-i İmran, 3/75; Âl-i İmran, 3/20; Arâf, 7/157; Arâf 7/158; Hadislerde Peygamber efendimizin ümmilik sıfatı için bkz. Müslim, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccâc(ö. h. 261), *Sahîh-u Müslim***,** c. I, İmân 33, Hadis No: 78, Beyrut, 1991, s. 86; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c. II, Riyad, 1998, s. 172, c. IV, s. 120.

[42] Hz.Peygamberin ümmiliği ile ilgili ayrıntılı bilgi çin bkz. Ahmet Önkal, "Hz. Peygamber'in Ümmiliği", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, s. 256

bilmediğini göstermektedir. Öyleyse Tevrat ve İncil'de özellikleri bildirilmiş olan bu ümmî peygamber, Hz. Muhammed (sav)'dir.[43]

Tarihi olaylara bakarak Hz. Peygamber'in kendisinden önceki kutsal kitaplarda müjdelendiğini öne sürerek Müslüman olan sahabe var mı? Sorusunu kendimize sormamız gerekir. Kaynaklarda; Selman-ı Farisi'nin Müslüman olmasıyla ilgili olarak şu rivayet nakledilir: Selman-ı Farisi'nin kendi anlatımından bir rivayete göre kendisi Mecusi iken kilise ilgisini çekmiş, Şam, Musul, Nusaybin, Amuriye gibi şehirlerde Allah yolunda ibadet eden Hristiyan Allah dostlarının yanında bulunmuş ve en sonunda yanında bulunduğu zat kendisine tavsiye edebileceği düzgün bir kişinin olmadığını ve ahir zaman peygamberinin zuhurunun yakın olduğunu, İbrahim (a.s.)'ın dini üzerine ibadet edeceğini, Arap yarımadasından çıkacağını, sadakadan değil sadece hediyeden yiyeceğini ve hurma bahçeli bir yere hicret edeceğini söylemiş ve peygamberlik alameti olarak iki dalı arasında bir mühür bulunacağını söylemiştir. Selman daha sonra Amuriye'den Medine'ye kadar gelmiştir. Bir Yahudi'nin yanında köle olarak çalışırken Hz. Peygamberin Medine'ye geldiğini işitmiş ve bir yolunu bularak hemen kaçıp Hz. Peygamberin yanına giderek Müslüman olmuştur.[44]

Abdullah b. Selam'ın Müslüman olması ile alakalı olarak da şu rivayet nakledilir: Abdullah b. Selam, Peygamber efendimizin Medine'ye gelmiş olduğunu öğrenince yanına giderek ona çeşitli sorular sormuş ve aldığı cevaplar üzerine Müslüman olmuştur. Daha sonra "Ya Rasûlallah, yahudi milleti, asılsız isnadlarda bulunan, aşırı yalanlar söyleyen bir millettir; eğer benim hakkımda onlara soru sormadan önce Müslüman olduğumu söylersen, bana akla gelmedik iftiralarda bulunurlar." Bu sırada bir yahudi grubu geldi; Abdullah b. Selam evin bir yerine gizlendi; Rasûlullah onlara: "Abdullah b. Selam aranızda nasıl bir adamdır?" diye sorunca onlar: "O, en hayırlımız, en hayırlımızın oğludur; en alimimiz, en alimimizin oğludur." dediler. Bunun üzerine Rasûlullah "Abdullah b. Selam'ın Müslüman olduğunu söylersem ne dersiniz?" dedi. Onlar da "Allah onu bundan korusun." dediler. Abdullah b. Selam ortaya çıktı ve "Şehadet ederim ki Muhammed, Allah'ın Rasûlüdür." dedi. Bu defa ise Yahudiler, "O bizim en şerlimiz, en şerlimizin oğludur." dediler."[45]

Hz. Peygamberin risaletinden önce "Muhammed" veya "Ahmed" isminin Arap yarımadasında kullanılıp kullanılmadığı sorusunu da kendimize sormamız gerekir.

Kadı Iyaz, Şifa adlı eserinde Hz. Muhammed'in doğumuna yakın gelecek peygamberin isminin "Muhammed" olacağı haberi yaygın hale gelince, bazı

---

[43] Celil Kiraz, "Hz. Muhammed (sav)'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşîrât)", s. 232.

[44] M. Asım Köksal, *İslam Tarihi***,** c. I, İstanbul, 1978, s. 145-146.

[45] Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. h. 256), *Sahîhu'l-Buhârî***,** 1312, s. 132.

kimselerin gelecek peygamberin kendi çocuğu olması umuduyla çocuklarına "Muhammed" ismini verdikleri belirtilmektedir.[46] Kadı Iyaz'ın vermiş olduğu bu bilgiden gelecek olan peygamberin isminin "Muhammed" olacağının o dönemde bilindiği anlaşılabilir. Abdülmattalib, Hz. Muhammed'in doğumundan dolayı bir yemek vermiştir. Bu yemeğe gelenler kendisine atalarında "Muhammed" isminde birisinin olmadığını, niçin böyle az bilinen bir ismi verdiğini sordukları zaman Abdülmuttalib; onun gelecekte övülen birisi olacağını söylemiştir.[47]

**SONUÇ**

İslam tarihi kaynaklarına ve Müslüman alimlerin görüşlerine baktığımız zaman Hz. Peygamberin risaletinin doğumundan önce Kutsal Kitablarda müjdelenmesi kanaati yaygındır. Harputlu İshak Efendi de bu kanaattedir. Bu yüzden Şemsü'l-Hakika'nın büyük bir bölümünü bu konuya ayırmıştır.

İshak Efendi değerlendirmelerini yaparken pek fazla kaynak ve delil ortaya koymamıştır. Eserin yazıldığı dönem dikkate alınırsa onun bu şekilde bir metot izlemesi normal karşılanabilir. Öncelikle Papaz Efendi'nin sorularına yer vermiş daha sonra kendi değerlendirmelerini yapmıştır. Konuyla alakalı pek çok ayet ve hadis olmasına rağmen onun İslami kaynaklara başvurmadan Papaz'ın sorularına cevap vermesi Hristiyanlığı ve Kutsal Kitabları iyi bildiğini ortaya koymaktadır.

Özellikle Matta, Luka ve Markos'un "Faraklit" lafzını niçin "Ruhu'l-Kudüs" şeklinde değerlendirmedikleri ile alakalı Papaz efendiye sorduğu soru can alıcı bir noktadır. Yine İncil'in İbranice olarak inmesine rağmen Yunanca ve Grekçe yazılmasına vurgu yapması da yine Papaz Efendi'yi zor duruma düşürecek bir durumdur.

**KAYNAKLAR**

AHMED B. HANBEL, *Müsned*, Riyad, 1998

AHMED MİDHAT EFENDİ, *Beşair, Sıdku Nübüvvet-i Muhammediye*, İst., 1317.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Kur'an-ı Kerimin Türkçe Meali Alisi ve Tefsiri*, c. I, İstanbul.

BUHARÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (ö. h. 256*), Sahîhu'l-Buharî*, 1312.

ÇALIŞIR, Melek, *Şemsü'l-Hakika'nın Sadeleştirilmesi ve İzharû'l-Hakk ve Telbîsü İblis'le Mukayesesi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2005.

DAVUD, Abdulahad, *Tevrat ve İncil'e Göre Hz. Muhammed (a.s.),* Çev. Nusret Çam, İzmir, 1988.

[46] Kadı Iyaz, *Şifa-i Şerif*, Çev. Naim Erdoğan, İstanbul, 1977, s. 231; Kadı Iyaz ayrıca "Muhammed" ismini alan kişilerin isimlerini vermektedir. Bunlar; Muhammed b. Ühayha b. El-Culah el-Evsî, Muhammed b. Mesleme el-Ensarî, Muhammed b. Berra el-Bekrî, Muhammed b. Süfyan b. Mücaşil, Muhammed b. Hurman el-Cu'fî, Muhammed b. Hüzai es-Sülemî.

[47] Ali b. Burhâneddin el-Halebî, *es-Siretü'l-Halebiyye***,** Beyrut, 1400, s. 128.

El-HALEBÎ, Ali b. Burhaneddin, *es-Siretü'l-Halebiyye*, Beyrut, 1400.

ERBAŞ, Ali, *Hristiyanlık*, İstanbul, 2004.

HARPUTİ İSHAK EFENDİ, *Şemsü'l-Hakika*, Takvimhâne-i Amire, İstanbul, 1862.

İBN İSHAK (151/768), Muhammed b. İshak b. Yesar, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, Beyrut, 2004.

İBN KESİR, Ebu'l-Fıda İsmail b. Ömer, *Tefsîru'l-Kur'ani'l-'Azîm*, Beyrut, 1984.

İBNÜ'L-NEDÎM, Ebu'l-Ferec Muhammed b. Ebû Yakub, *Kitabü'l-Fihrist*, Beyrut, 1978.

KADI IYAZ, *Şifa-i Şerif*, Çev. Naim Erdoğan, İstanbul, 1977.

KAYA, Remzi, *İlahi Kitaplarda Hz. Muhammed*, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 6, Bursa, 1994.

KİRAZ, Celil, "Hz. Muhammed (sav)'in Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelenmesi (Tebşîrat)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C. 10, S. 1, Bursa, 2001.

*Kitabu'l-Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*, Kitabı Mukaddes Şirketi, İstanbul, 1993.

KÖKSAL, M. Asım, *İslam Tarihi*, c. I, İstanbul, 1978.

M. A. M., "Jerusalem ", *The Jewish Encyclopedia*, Newyork, Vol. VII, s. 118 vd.

MÜSLİM, Ebû'l-Hüseyin Müslim b. el-Haccac(ö. h. 261), *Sahîh-u Müslim*, c. I, Beyrut, 1991.

ÖNKAL, Ahmet "Hz. Peygamber'in Ümmiliği", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*

ÖZTÜRK, Hakan, "Rüya Motifinin Siyer Yazıcılığındaki Yeri: Hz. Muhammed'in Peygamberliğinin Doğumundan önce müjdelenmesi Örneği", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S. 18-1, Elazığ, 2013.

RAGG, Laura, *The Gospel of Barnabas*, London, 1907.

TABERÎ, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Taberî Tefsiri*, c. I, Çev. Kerim Aytekin, Karakaya, Hasan, İstanbul, 1996.

ÜNALAN, Sıddık, "Hz. Muhammed'in Peygamberliğini Müjdeleyen Kişilerin İstismarına Bir Örnek 'Kur'an Ehl-i Kitab'ın Eseri mi'", *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, V, Elazığ, 2000.

VİDYARTHİ, U. Ali, *Doğu Kutsal Metinlerinde Hz. Muhammed*, Çev. Kemal Karataş, 1997.

YAZIR, Elmalılı M. Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, c. II, İstanbul.